

УДК 37.378.75

DOI 10.32999/ksu2413-1865/2019-86-27

ВПЛИВ АУДИТОРНОГО ОСВІТЛЕННЯ НА КОЛОРИСТИЧНЕ РІШЕННЯ ПОСТАНОВОК НАТЮРМОРТІВ ІЗ КВІТАМИ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Стойкова Н.В., магістр художньо-графічного факультету
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського

Мунтян С.Д., викладач кафедри образотворчого мистецтва
художньо-графічного факультету
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського

У статті розглядається проблема колористичного рішення в різних квіткових композиціях здобувачами ХГФ в умовах аудиторного освітлення. Викладено основні закономірності побудови композиції квіткового натюрморту. Розглянуто питання теплохолодності при кімнатному(аудиторному) освітленні.

Ключові слова: живопис, натюрморт, композиція, колористична гама, теплохолодність, освітлення, світло, тінь.

В статье рассматривается проблема колористического решения в различных цветочных композициях соискателями ХГФ в условиях аудиторного освещения. Изложены основные закономерности построения композиции цветочного натюрморта. Рассмотрены вопросы теплохладности при комнатном (аудиторном) освещении.

Ключевые слова: живопись, натюрморт, композиция, колористическая гамма, теплохладность, освещение, свет, тень.

Stoikova N.V., Muntian S.D. THE EFFECT AUDITORS LIGHTING AT THE COLORFUL DECISION PRODUCTIONS AND STILL LIVES WITH FLOWERS FROM AMONG ARTISTICALLY GRAPHIC DEPARTMENT (FACULTY)

This article is considered problem of the colorful decision in the different flowery compositions by students HGF in the auditors lighting. There are mail regularities of the building compositions with flower still life. There are also items of the warm – cold in the auditors lighting (rooms lighting). It talks about the features of contrast. The article describes a step-by-step work on the creation of paintings. An analysis of characteristic features of still life is made. It tells you how to make a composition of still life. The methodical material for working with the applicants is outlined. The regularities of the influence of light on the volume and shape of objects are considered. The basic information about the technological process of painting is presented. It tells about the need to work on sketches of the painting, and how to build a composition from the subjects of still life on the plane of the painting. And also describes the creation of the overall color of the picture. The basic laws of influence of illumination on the color of objects are considered. However, it tells how to correctly create a staging of still life and what techniques can be used. The method of composition execution is considered. The material on technical techniques in painting is presented. It tells about the creation of harmony of color. The features of the tonal parsing of staging a still life with flowers are described. Provides professional advice to educators in working with applicants. The basic theoretical laws of painting, color, volume, composition, influence of illumination on the color of the painting are described. The course of work on paintings is described. Conclusions from the conducted research are made.

Key words: painting, still life, composition, color gamma, heat-coldness, illumination, light, shadow, color paints, palette, tone, subject, volume, proportions, curriculum, color laws, painting laws, lighting laws and teaching methodology.

Постановка проблеми. Проблема колористичного рішення при аудиторному освітленні в натюрморті є одним із головних завдань, поставлених перед здобувачами освіти ХГФ. Адже саме завдяки правильно підібраній колористичній палітрі вони зможуть відтворити те, що бачать, правильно передати настрій і загальний колорит зображуваного натюрморту. Використані

відтінки фарби відіграють ключову роль у загальному враженні від картини, задають їй загальний емоційний тон.

Постановка мети. Написання квіткових натюрмортів у різних колористичних гамах здобувачами ХГФ в умовах аудиторного освітлення, оволодіння ними техніки живописної майстерності у роботі з олійними фарбами. Важливим завданням є навчити

здобувачів аналізувати характерні особливості натюрморту і вміло підбирати колористичну палітру для відтворення ними на полотні поставленого завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над вивченням проблематики колористичного рішення у натюрморті працюють такі діячі образотворчого мистецтва, як Н.Г. Пахомова-Власова, А.І. Лоза, А. Малік, А.І. Носенко, Ю.В. Гриценко, В.Л. Баришніков, Т.Л. Журікова, Войцех Бабські, С.А. Гавріляченко, Б.М. Неменський, І.В.Тіхонов, Уоррен Чанг, Аурелио Бруни, Фламинія Карлони, Ируван Карунакаран та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Із першого курсу навчання перед здобувачами освіти стоїть завдання малювати з натури, робити багато замальовок. Вони мають досконало освоїти такий жанр живопису, як натюрморт, навчитися будувати композицію з предметів натюрморту на заданому форматі, знайти місце та пропорції кожного предмета. А вже потім передати об'єм та колористичну гаму натюрморту.

Основним завданням у постановці натюрморту з квітами для здобувачів освіти є розвиток таких навичок, як:

- обудова композиції натюрморту на полотні;
- формування уміння передати лінійно-повітряну перспективу;
- знаходження правильних пропорцій кожного предмета стосовно інших, зокрема до формату підрамника картини;
- узагальнення цілісної композиції натюрморту з квітами;
- формування уміння передати світло-тоне завдання постановки;
- розвинути навички майстерності роботи олійними фарбами;
- розвинути у здобувачів освіти бачення загального колориту та вплив аудиторного освітлення на натюрморт, уміння його передати у своїй роботі.

Навчальний натюрморт – одне з основних завдань живопису. Без основних знань про побудову натюрморту та його колористичного рішення майбутній спеціаліст не може розвиватися і вдосконалюватися. Живопис є основним предметом формування культури, художнього смаку, естетичного розвитку майбутнього спеціаліста художнього мистецтва. Такий жанр живопису, як натюрморт, студенти вивчають на 1 і 2 курсі в 1, 2, 3, 4 семестрах. Паралельно з розвитком уміння працювати з натури натюрморт є ефективним засобом формування творчих здібностей студентів.

Через натюрморт здобувачі освіти пізнають красу реального світу в усій різноманітності предметів. Натура натюрморту є пре-

красним матеріалом для вивчення форми, пропорцій предметів. У роботі над живописом натюрморту студенти вивчають композицію, колористичну єдність кольору, вплив освітлення на натуру, кольорові контрасти.

Викладач має вміти грамотно поставити натюрморт, підібрати предмети згідно із задуманою тематикою. Усі атрибути мають відповідати якійсь одній концепції. Це допоможе сформувати в студентів правильний естетичний смак і розуміння того, як можна формувати постановку самостійно.

Для викладача важливо сформувати предметну композицію згідно із поставленими цільовими науковими завданнями навчальної програми. Натюрморт має зацікавити здобувачів, викликати у них бажання малювати його і добиватися поставлених завдань, які потрібно виконати у цьому завданні.

Викладач має чітко пояснити здобувачам завдання та те, які прийоми та технічні методи малювання можна застосувати в цій ситуації. Наголосити на тому, що головне, на чому потрібно зробити акцент, які речі є другорядними.

У навчальних постановках найчастіше ставляться суто наукові завдання, направленні, як правило, на засвоєння елементарної грамоти малюнку і прийомів перспективно-конструктивної побудови зображення групи предметів, виявлення об'ємних форм світлотінню, на засвоєння цілісного бачення групи предметів і тоновій, композиційній єдності. Зображення натюрморту в навчальному завданні є базою для переходу до серйозного вивчення основних положень реалістичного малюнка [1, с. 90].

Під час навчального процесу в здобувачів формується вміння компонувати предмети на заданому форматі, пропорційно будувати їх, бачити те, як співвідноситься один предмет стосовно інших, бачити їх цілісно та разом.

Розвивається окомір, моторика кистей рук, технічні навички. Уміння зображати те, що бачать, передавати емоційну атмосферу натури.

Перед початком роботи на полотні здобувач має зробити декілька замальовок із різних ракурсів для того, щоб знайти найбільш удалий. Це допоможе в подальшій роботі.

Часто у художників-початківців стоїть така проблема, що вони не можуть відтворити, зобразити і передати те, що вони бачать перед собою, тобто саму натуру. Це викликає у них відчуття того, що вони не можуть справитися з поставленим завданням. Саме для вирішення такої проблеми існують замальовки.

Замальовки відіграють важливу роль у формуванні творчих і технічних навичок у початківців, тому завдання викладача – ставити такі завдання і вимагати, щоб здобувачі робили якомога більше замальовок. Тоді вони зможуть легко і сміливо розібратися з композицією та колористичним рішенням натюрморту.

У постановці і написанні натюрморту важливу роль відіграє освітлення. Художник має враховувати те, як освітлюється натюрморт, якої сили та інтенсивності світло. Якщо умовно поділити освітлення на три стани (яскраве, середнє та тускле), то ми будемо спостерігати у трьох випадках різні явища фізики світла.

У першому випадку, коли освітлення яскраве, то тіні будуть різкими, а форма яскраво освітлених предметів не такою об'ємною, тому що світло поглине напівтони предметів і вони будуть здаватися ніби декоративними плямами. Локальний колір предметів буде злегка висвітлений у тоні. У другому випадку, коли освітлення середньої насиченості, то об'єм предметів добре виражений і тіні з м'яким переходом, достатньо плавні і насичені. Також чітко виражені блики і рефлекси, саме такі речі формують об'єм предметів. Цей випадок є найбільш вдалим для постановки. Локальні кольори матимуть найбільш приближену до натури насиченість. У третьому випадку, при затемненому слабкому освітленні, більша частина предметів буде поглинута у напівтіні і тіні. При цьому блики будуть більш тусклыми та приглушеними, а рефлекси непомітними або взагалі відсутніми. Колористична гама не буде яскравою, лише у найбільш освітлених частинах предметів буде виднітися локальний колір предмета. Загальна колірна палітра буде складатися з приглушених змішаних тонів.

Під час написання натюрморту важливо враховувати аудиторне (кімнатне) це освітлення чи пленер(вуличне). При аудиторному освітленні світло є холодним, тіні – теплих тонів. Блик при цьому також холодний. Перехід із світла в тінь досить м'який. Коли ж це пленер і всі предмети освітлюються яскравим сонячним світлом, то зрозуміло, що сам блик і освітлювана частина предметів натюрморту будуть достатньо теплих, гарячих відтінків і кольорів. Перехід від світла в тінь є різким. Самі тіні будуть достатньо холодними: кобальтними, ультрамариновими, фіолетовими (залежно від самого локального кольору зображуваного предмета). Знаючи такі теоретичні закони, можна легко передати освітлюваність, характер і виконати саме поставлене завдання натюрморту.

Картина, написана на контрасті світлого і темного, може бути витримана у двох, трьох або чотирьох основних тональностях. Художник працює, так би мовити, двома, трьома, чотирма фарбами, турбуючись при цьому, щоб основні групи були добре узгоджені один з одним. Кожен із планів може мати невеликі тональні відмінності, які не мають стирати грані між головними групами. Для дотримання цього правила важливо мати окомір, що сприймає кольори однакової тональності. Якщо не зберігати головні тональні групи або плани, то композиція втрачає організованість. ясність і силу [2, с.45]

Передання тіні і світла, як відомо, створює ілюзію об'єму на двомірному полотні. Важливо пам'ятати, що тінь любить тонкий шар фарби, а світло можна писати жирним товстим шаром фарби.

Викладач має розповідати здобувачам про такі теоретичні аспекти написання натюрморту. Звертати на це увагу під час роботи.

Виставляючи квіткову композицію, потрібно враховувати, що несумісних предметів або квітів не має бути в натюрморті. Наприклад, троянди не поєднуються з орхідеями, айстрами та іншими великими квітами.

Особливістю натюрморту з квітами є те, що головними є квіти. Вони знаходяться в центрі композиції, для них підбирається решта атрибутів, драпірування і предмети натюрморту, які найбільше підходять по колірній гамі самих квітів і по концепції композиції.

Натюрморт мусить мати окремий сюжет. Наприклад, у композиції з польовими ромашками ми можемо використовувати предмети сільського побуту. А от натюрморт із розкішними трояндами потребує більш вишуканих атрибутів. Це може бути кришталева ваза, вишуканий підсвічник тощо.

Виставляти предмети потрібно так, щоб видно було глибину простору і природність композиції.

Як правило, квіти мають сезонний характер, тому фрукти до квіткових композицій потрібно підбирати лише ті, які дозрівають в той же час, що і цвітуть квіти. Наприклад, для соняшників, ми можемо підібрати яблука, груші, сливи. Для натюрморту з хризантемами – айву, виноград, тому що ці квіти і фрукти досягають восени.

Важливою є колірна і тонова гама самих квітів у букеті. Натюрморти бувають на контрасті (контраст яскравих кольорів на картині), з акцентом, щоб картина була цікавою за змістом, на нюансі (ніжні пастельні тони

з нюансом, що відрізняються за кольором але не тоном). Як правило, у постановці використовують один або два контрасти для посилення живописного емоційного тону в цілому.

Як правило, камертоном в тон для жовтих квітів, ми маємо підбирати фрукти жовтих тонів. Жовтий колір потрібно розвивати через предмети жовтих тонів, наприклад, білий виноград, яблука, груші, айву.

Як і в будь-якому жанрі живопису, в натюрморті кольори мають перегукуватися між собою. У квітковому натюрморті це завдання легко виконується за рахунок того, що листя і стебла у квітів мають безліч відтінків зеленого кольору. Починаючи від жовтих, жовто-зелених, зелених, трав'янистих, закінчуючи холодними синюватими акордами кольору.

Також слід урахувати те, що колір буває «теплий» і «холодний». І тло має бути не теплішим за самі квіти, фрукти і предмети натюрморту.

Яскраві квіти (занадто «кричущі» кольори) необхідно врівноважувати, наприклад, спокійними нейтральним драпіруванням. Також тканини можуть доповнювати колористичний тон картини, надавати їй ритму, вертикальне або діагональне направлення, надавати особливого шарму самій постановці. Драпірування також відіграє важливу роль у формуванні композиції натюрморту.

Колорит посідає важливе місце. Об'єднуються між собою кольори, рівні по світлотональності і близькі один до одного за колористичним тоном. Коли кольори тонально об'єднані між собою, з'являється особлива милозвучність. Колір, який випадає із загальної тональності, не узгоджений із нею, здається чужим, руйнує живописну цілісність композиції.

На колорит живописного твору значно впливають характер і колір освітлення. Якими різноманітними би не були відтінки зображуваних предметів, характер і колір освітлення об'єднують колористично. Застосування різних колористичних тональностей у живописі передається стан пір року, доби, стан погоди і сам настрій картини.

Наприклад, у нашій постановці натюрморту з хризантемами, де основну роль відігравали квіти, ми використали об'ємні жовті хризантеми, а до них уже підбирали решту атрибутів. Для пишного букету хризантем, ми підібрали дрібніші і менші квіти також жовтих тонів, які доповнили композицію нюансами і створили загальний об'єм картини. До них пасує сіре нейтральне тло, а також драпірування світлих холодних зеленувато-бірюзових відтінків. Цю поста-

новку з яскравими жовтими квітами і нейтральним тлом, ми доповнили плодами айви також жовтого кольору і білим виноградом, який додав колористичних нюансів у постановку.

Самі квіти вирішили поставити у скляні посудини, тому що прозорість скла дозволила краще прописати стебла та листя букетів. І саме завдяки цьому можна було краще зробити акцент на квітах.

Перед початком роботи над постановкою здобувачі виконали низку невеличких колористичних замальовок натюрморту і визначилися з колористичною палітрою. Для написання роботи ми застосували такі фарби, як кадмій жовтий середній, кадмій лимонний, охра жовта, кадмій червоний, крапак рожевий темний, кобальт синій спектральний, ФЦ голуба, верідонова зелена, білила титанові.

Пристаючи до роботи, зробили тональний розбір постановки. Оскільки освітлення аудиторне, бокове, то світлі частини предметів мають бути холодних тонів, а тіні – теплих. Шар фарби у світлих місцях потрібно наносити товстим шаром, це зробить предмети фактурними, а в тіні тонко, це надасть тіням м'якості, плавності, прозорості.

Оскільки в колористичному плані вся постановка побудована на контрасті теплих жовтих і холодних зелених тонах, то нейтральне тло прекрасно врівноважило всю колористичну гаму. За рахунок цього весь колорит картини вийшов гармонійним.

У наступній нашій постановці принцип ведення роботи був аналогічним. Визначившись з основними акцентами та особливостями композиції, приступили до практичної частини.

Цю квіткову композицію ми створили використовуючи різноманітні за колористичною гамою квіти. Наш натюрморт ми доповнили розовим красивим драпіруванням у тон до осінніх хризантем. Для контрасту додали жовті груші, які створили яскравий контраст на фіолетово-рожевому прохолодному тлі.

У цій постановці також присутній контраст холодного і теплого, але вже у зовсім іншій колористичній гамі.

Якщо попередній натюрморт був побудований на контрасті жовтих і зелених кольорів, то цей – жовтих і фіолетово-рожевих.

Для врівноваження колористичної гами доповнили постановку також сірим нейтральним драпіруванням.

Освітлення у цій роботі аудиторне, тому навіть теплий жовтий колір груш у світлих місцях писали холодним кадмієм лимонним у суміші з білилами титановими. А у

тіньових теплими відтінками жовтого, не забуваючи про рефлекси від рожевого драпірування.

Саме драпірування світлих частинах мало холодні світлі відтінки бузкового кольору, а у тіньових місцях коралові, охристі теплі тони. Також у нашій роботі ми не забували про рефлекси від жовтих плодів та зеленого листя самих квітів. Завдяки цьому сам колорит картини вийшов дуже багатим. Діапазон колористичної гами дуже широкий, вміщував багато відтінків, починаючи від теплих кадмієвих жовтогарячих тонів, та розтягнувся до розових, коралових, холодних фіолетових, бірюзових відтінків.

Обидва натюрморти було написано здобувачами однаковим набором фарб, але кожен із них суттєво відрізняється один від одного.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, після пройденого етапу написання двох постановок квіткового натюрморту в різній колористичній гамі, здобувачі ХГФ засвоїли нові теоретичні аспекти живопису в умовах аудиторного освітлення. Також покращили свої технічні навички у роботі масляними фарбами. Навчилися краще сприймати, розуміти основні закони живопису, а також відтворювати на полотні поставлене перед ними завдання проблематики колористичної гами натюрморту в умовах аудиторного освітлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лі. Н.Г. Малюнок «Основи навчального академічного малюнку: Посібник». Москва, 2012
2. Йоханнес Іттен. Мистецтво кольору. Москва, 2007.